

סלע, יגאל 1969. "בקעת בטחה - שמורת טבע".
טבע וארץ: כתב-עת לטבע ולידיעת הארץ, י"א [6]: 270-271.

בקעת בטחה - שמורת טבע *

יגאל סלע

הפינה הצפונית-מזרחית של הכנרת מהווה יחידת נוף של ביצות ובריכות-מים שאין עוד כמותה בתחומי ישראל. גיוון יחידות הצומח ועושרו, על רקע מבחר מגוון של חילופי תנאים קרקעיים והידרולוגיים, מחייבים לקיים באיזור זה שמורת טבע, ולו רק כניסיון (המצריך ללא ספק שנים רבות) להעשיר את עולם העופות שלנו, וזאת כל עוד נקי השטח מרעלים חקלאיים ושאר חידושי הפיתוח. לאחר שנה של תצפיות, שנה מיוחדת במינה, בגלל עליית מפלס האגם והשינויים שנתחוללו בשטח, מובאים הדברים הבאים כהצעה והסברתה.

השטח המוצע בשמורה מקיף 9000 דונם. מזה כ-4000 ד' ביבשה צפונית-מזרחית מחוף האגם, הכוללים את כל הבריכות שלאורך החוף מהירדן ועד חרבות כפר עקב, את ערוציהם התחתונים של הנחלים הווא, צפא ודליה, ואת מרוצו התחתון של הירדן. כן נכללים בשטח השמורה כ-5000 דונם בתוך האגם: האיזור הרדוד מול שפך הירדן, ומים עמוקים יותר מול שאר חלקי החוף המוצע.

בתי הגידול השונים

פרטים של ברווזים, בעיקר צוללים, מבלות כאן חלק נכבד מזמנן. יתרון נוסף חשוב למים אלו: מכל יטח הכנרת כולה, זהו המקום הפחות מופרע על-ידי בני אדם!

ימי אים יצצו ים לאהרונה מרחיבים יתרון זה וכבר השנה קיננו כאן 2 זוגות שיקשיקים.

המים העמוקים. בכנרת אין צומח עילאי במים יעמקם 2-3 מ'. לעומת זאת נפוצים כאן עופות נודדים וחורפים, המוצאים כאן כזון או מנוחה זמנית ומקלט מפני הפרעות ביבשה. אלה כולל-ים ברווזים יונים, אגמיות, יחפים, טבלנים (בעיקר מצויצים), שקנאים ואחרים.

בקעת בטחה הוא השם המוצע לאיזור החוף הצפונית-מזרחי של הכנרת, שנקרא בערבית, בשוני חת". הוא משתרע ממניפת הסחף של נחל דגים (סמך) בדרום ועד הירדן בצפון-מערב.

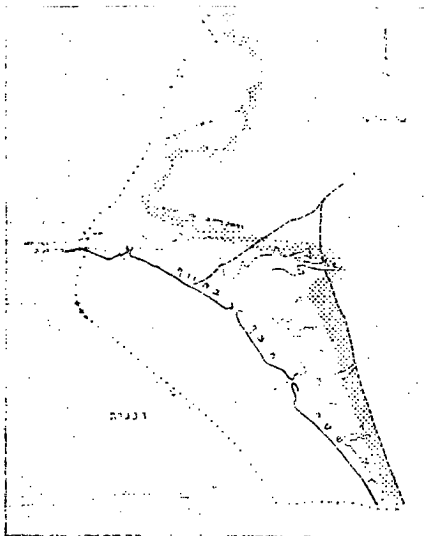
המים הרדודים מול שפך הירדן לכנרת. בהם נמצא מזון בשפע, וגם איסופו נוח יותר מאשר במים העמוקים. קבוצות גדולות בנות מאות

למגרסה ומצפון לזאכי. כאן כמות השלל קטנה כמילא, אך לצומה ולעופות הנזק רב.

במים הפתוחים של הזאכי והמגרסה, המהווים שדה דיג חשוב (בניגוד לבריכות), יש לשנות את שיטות הדיג. אפשר להפיק את מלוא השלל, ואף יותר מכיוס, בלי להיכנס בפועל אל תחום הבריכות — אם ישתמשו בשיטת המלכודת. דייג במלכודות בפתחי בריכות נהוג ביצילות רבה בנופים דומים בתורכיה, ואין כל סיבה שלא להנהיג אותו גם אצלנו, ולאסור על דייג בכל שיטה אחרת בבטחה (פרט לדיג-חכות).

עם כל חומרתה מהווה בעית הדיג רק „חצי צרה“ לטווח ארוך, בהשוואה עם התפתחות החקלאות בשכנות. רצוי היה לפתח כאן מבהר מצומצם של גידולים שאינם זקוקים לטיפול רב ברעלים. דומה שגידול תמרים מהאים לכך. האלת-היסוד היא אם יזכר הצורך לקיים כאן שמורה של ממש, ולא „מיטת סדום“ כגון זו שבחולה, ויוסכם כי כל פעילות בשטח וסביבתו תותר רק במידה שלא תפגע במהלך חייה של השמורה ובהתפתחותה.

שמורת טבע בצפון-מזרח הכנרת (הצפה)

היהרן יוצר במירוצו התחתון שלושה נופים חסרים במקומות אחרים בשמורה: קירות תלר לים, בהם מקננים שני מיני השלדגים (נמצאו כאן ריכוזים של 30 קיני פרפורים ויותר); איים קרחים העשויים לשימש מקומות דגירה לעופות גדה שונים; ועצים רחבי נוף, ערבות בעיקר, המשמשים בסיס חיוב לכנוחת האנפות. ואולי יצילחו גם לקינוגן.

המים הפנימיים כוללים את המפרץ התחתון של המיזיה נהלים, הנשפכים לכנרת ובשפכייהם נוצרות הבריכות הרהבות. לבריכות מגע עם האגם באמצעות פתח צר בלבד. קרקעית הבריכות שטוחה, ועמקן 40—60 ס"מ (רק במקומות ספורים מגיע עמקן ל-1 מ' ויותר), ויכולים רחבים מכוסים מי אפסיים, שהם לעתים יותר בוק. מאשר מים. גדות תלולים נדירות, ומצויות אך במעלה הנחלים. תלופין של לשר נות מים ויבשה, איים וגורמים גדולים של צומח במים, יוצרים חוף מפותל לאורך קילומטרים.

לקראת העתיד

מובן, כי טוב ביותר היה להניח לטבע לעשות את שלו, כלומר להוציא את האדם מהשטח. אך עלינו להיות ריאליים, וניאלץ בוודאי להתפשר עם מספר עובדות שכבר נקבעו. ועם אחרות שמדובר בהן בתכניות לעתיד.

פעילות האדם כיום מקיפה דיג, חקלאות, ספורט וטיול. תנועת המטיילים מגיעה לשיאה בקיץ, והיא ניתנת לבקרה ולוויסות בנקל.

קשה יותר היא בעית הדיג. דייגי טבריה, בעידודו של משרד החקלאות, טוענים לחזקה בלתי מוגבלת בשטח, ואמנם כך נערך שם הדיג: אין פינה בבריכות שאין הדייגים מגיעים אליה. הם מנערים וקורעים, קוצרים ושורפים את צומח המים בידיים, ברשתות ובמנועי הסירות. וברור, כי עופות דוגרים אינם מסוגלים למצוא לעצמם פינה שקטה. למעשה הם כורתים בכך את הענף שעליו הם יושבים, כי הם מפריעים גם להטלתם של כמה ממיני הדגים. ואם אין ציבור דייגי טבריה מבינים זאת, צריכה לסייע לכך סמכות מחייבת של רשות ממלכתית.

כל הסדר בעתיד צריך לכלול איסור מוחלט של הדיג מכל סוג שהוא בכל הבריכות שמדרום